

Sait Çetinođlu: Lenin Yönetimindeki Bolşeviklerin Milli Mücadele'ye katkıları üzerine

Posted on 22/02/2019

Tuhaf kader cilveleri vardır. Eğer Lenin çarlığı yıkmasaydı ve Rusya zafer gününe erişse idi, İstanbul Rus olacaktı. İnsanın acaba bir İstanbul köşesine Lenin'in büstünü koysak mı, diyeceği gelir. Falih Rıfki Atay[i]

Okuyucu Falih Rıfki'nın sözlerini, abartılı bulabilir ama bir gerçekliğin ifade edilmesidir. Milli Mücadele döneminde Sovyet yardımının ne kadar önemli olduğu, Türk-Yunan savaşında, Yunan Ordusunun grevinin yanında, Sovyetlerin mali ve askeri yardımının tayin edici bir etkisinin olduğu kuşkusuzdur. Bu etki tarihçilerin neredeyse üzerinde anlaştıkları tek konu olduğunu söylersek abartmış olmayız.

Geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz İstanbul doğumlu tarihçi dostum Neoklis Sarris, Sovyet-Ankara yakınlaşmasının M. Kemal'in gerçek kurtuluşu olduğunu[ii]ve Türkiye'nin toprak kaybı olmadan sürdürdüğü varlığını ve "yeni bir devlet" olarak kuruluşunu bu yakınlaşmaya borçlu olduğunu kabul etmektedir.[iii]

Bu Askeri yardım Neoklis Sarris'in araştırmasının sonuçlarına göre, iki yıldan daha kısa bir sürede sağlanan Sovyet yardımının değeri, Türkiye'nin yıllık bütçesini ve iki yıllık toplam askerî giderlerini aşmıştı! "Silah yardımlarıyla ilgili olarak, sadece piyade tüfekleri, Kemalist mücadelede kullanılan toplam tüfeklerin dörtte birini aşıyor. Savaşın Sakarya'da başladığı gün Kemalist ordunun 54,572 tüfeği vardı. Aynı yılın 28 Temmuz tarihine kadar Rusya 30,083 tüfeği teslim etti. Sonuç olarak, Sakarya'da Türk kuvvetlerinin kullandığı silahların yarısından fazlası Rus'tu. Aynı zamanda, batı cephesinde—Yunan-Türk cephesi—Kemalist ordunun, piyade için 9 milyon mermisi vardı; Kemalist mücadele boyunca yaklaşık 10 milyon

kurşun kullanıldı. 28 Temmuz'a kadar, Rusya tarafından 300 milyon mermi daha sağlandığına ve bu sayının, Türklerin o dönemde sahip olduklarının iki katından fazlası olduğuna işaret edilmeli! Makineli tüfeklere gelince, onların üçte biri, aynen topların üçte biri gibi Rusya'nındı! Ayrıca, 21 Ekim 1921'de Trabzon'da teslim edilen "Jivoy" ve "Yutiy" adlı iki Rus destroyeri de vardı. Son olarak, Kemalist ordu, Rus yardımından başka, Fransız ordusu Adana'dan çekilirken teslim ettiği 10,000 tüfek ve 1,505 kutu mermiyle de takviye edildiğini belirtmek gerekir. Bunların haricinde, kalan mühimmat Rus mal maddî yardımıyla Fransa'dan ve genel olarak Avrupa'dan satın alınmıştı. Bu yardım bolluğu, eğer Sovyetler'in bu dönem boyunca rejimlerinin tesisiyle yüzleşmesi gerektiğini ve acımasız bir iç savaştan geçtikleri düşünülürse, özel bir önem taşır"[iv]Askeri yardımların içinde 20.000 gaz maskesi de vardır. Muhtemelen Topal Osman Çetesi Pontos Halkına, diğer çeteler kendi bölgelerindeki Rum Halkına "tütsü" verirken çete elemanları etkilenmesin!

Elbette, devletler/ hükümetler arasında dostluklar, yapacakları iş birliği ve birbirlerine yapacaklar ve yaptıkları maddi ve manevi yardımların yadırganacak bir yanı yoktur. Ancak, bu yardımların nasıl ve nerede kullanıldığını gözleri ile görmelerine rağmen sorgulamadan yapmalarının Marksizmde yerini bulamayız. Mezarını kendine kazdırıp diri diri adam gömen ve vapur kazanına kömür yerine canlı adam atmak gibi zulüm ve işkenceleri ile tanınan bir çete reisine yoldaş başlığıyla hitap etmek anlamsızdır.

İttihat ve Terakki Yönetiminde Cemal Paşa'nın Özel Kalemi olan ardılı Kemalist dönemin bütününde rejimin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Falih Rıfkı'nın kaleminden bu işkencecinin yaptıkları şu kelimelerle ifade edilir:

"Topal Osman bir gün bir kaymakama kızmış, eline kazmayı vermiş: Burada bir çukur kaz! diye emretmiş, derinlik kıvamını bulunca:

— Gir içine! demiş ve kaymakamı kendi eliyle kazdığı mezara gömmüştü.

— Bir defasında bir çete reisinin, içindekilerle beraber yaktırdığı evden, bir ananın dışarı attığı çocuğu soğukkanlılıkla kucaklayıp tekrar aleve doğru fırlattığı görülmüştür. Gemi ocağına kömür yerine sürülenlerin hikâyesi uzun müddet tüylerimizi ürpertmişti.”[v]

Türk yöneticiler bu soykırımcının marifetlerini bu sözlerle özetlerken, Bolşevikler ne yapıyor dersiniz? Cevap hiç hoş değildir. “Yoldaşlar”, “Karadeniz Kıyısı Türk Kuvvetleri Başkomutanı ‘yoldaş Osman Ağa’ya” başlıklı mektuplar yazar ve talepte bulunurlar. Ünlü Bolşevik Yoldaş Zinin’in de birçok mektubu bulunmaktadır. [vi]

Topal Osman Ağa kimdi? Hem Mareşal Frunze, hem elçi Aralov, hem de Rusya’daki Bolşevik yöneticiler Topal Osman’ın kim olduğunu biliyorlardı.

1921 yılı sonlarında Ankara’ya atanan Sovyet Elçisi Aralov, Samsun’dan Ankara’ya kadar geçen yolculuğunda Pontos’a dair gözlemlerini kaleme almıştır. “Samsun, Sinop, Amasya Sancaklarında Rum Halkından ancak, Dağlarda dolaşan çeteden başka bir şey kalmamış bulunuyor. Özellikle Laz çetebaşlarından Osman ağa, canavarca davranışlarıyla ün salmış bulunuyor. Osman Ağa, vahşi çetesiyile bütün bölgelerde, taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmamış. Yerli halk onun gaddarca davranışlarını, dehşetle hatırlıyor.”[vii][lxx]

Aralov’dan önce Türkiye’ye gelen Mareşal Frunze, onu şu sözlerle ifade eder:

“Lazistan’ın en etkili önderlerinden biri olan Osman Ağa, gönüllü lazlardan topladığı bir kuvvetle, Türklere karşı ayaklanan Doğu Anadolu bölgesindeki Kürtleri ve Samsun sancağındaki (vilayet) Rumları kan ve ateşe boğdu. Bu toplanan kuvvet oldukça düzenliydi. Doğu geleneklerine göre hareket ediyorlardı: Yani geçtikleri yerleri talan ediyorlardı. Her taraf bir mezar sessizliğine gömülüyordu; tam bir suskunluğa... Genellikle denebilir ki, ulusal tartışmaların, çağdaş Türkiye’de yerleşmiş tüm halklar tarafından kullanılan, çözümlene biçimleri tekti ve son derece de basitti: Düşmanların tümüyle yok edilmesi.”[viii]

Ordu yerine çete kullanımının yaygın olduğu ve çetelerin de neler yaptığı herkesin malumu olduğundan, Miralay Behiç Bey (Erkin), Genelkurmay Başkanı İsmet Bey'in (İnönü) başkan yardımcılığı görevini kabul etmez. "Bu aralık Anadolu'da. Ordudan ziyade, çete şeklinde gayr-i muntazam kuvvetlerle iş görüldüğünden ve ben bu gibi teşkilatın öteden beri aleyhinde olduğumdan, bunlarla uğraşmaktaki müşkülâtı düşünerek, Genelkurmay İkinci Reisliğini kabul etmek istemiyordum. Mustafa Kemal Paşa'ya, İsmet Bey, benimle iş birliği yapmadı diye gücenir siz lütfen bunu irade buyurunuz dedim. Paşa, merak etme ben izah ederim cevabını verdi." [ix] Sözlerinden kabul etmemekte de zorlandığını ve M. Kemal'e sığındığını anlıyoruz.

Mareşal Frunze gerek Topal Osman'ın milisleri, Gerekse Merkez Ordusu'nun "Tenkil müfrezelerinin kentte olsun, isyana katılmayı kabul etmeyen Rum köylerinde olsun ne tür vahşetler yaptıklarını parça parça anılar olarak dinleme olanağı bulduk. Bu konuda özellikle daha önce sözünü ettiğim Lâz'ların reisi Osman - Ağa büyük ün yapmış. Bütün bölgeyi azılı çetesiyle kan ve ateşe boğmuş. Sanırım şunu söylemek yeter bu konuda: Buradaki Türkler bile onun yaptıklarından korkuyla söz ediyorlar ve asla onaylamıyorlar. Benim için hiç ummadığım bir bilgi olmuştu doğrusu", diye devam ederek, "öğrendim ki, Osman Ağa'nın çeteleri Havza'da korku salmış, yakmış, ırza geçmiş, önüne gelen tüm Rum ve Ermenileri öldürmüş, köprüleri yıkmış..." [x] sözleriyle Topal Osman'ın uygulamalarını sayar.

Mareşal Frunze, hükümetin 1921 yazında bir tenkil (tepeleme) müfrezesi düzenlediğini ve bu müfrezenin bölgede bütün Rum köylerindeki halkın acımadan hakkından gelmiş olduğunu söyleyerek. Bu köylerden birini tarif eder, "ne bir insan, ne bir hayvan, ne bir kuş görünüyor. Evlerin hemen yanı başındaki sürülmüş tarlalarda çalışan bir tek insan bile yoktur. Frunze yol boyu karşılaştıklarını resmederek paylaşır: Keskin küçük bir kasaba; 1500 ev var. Yandaki bir tepeden akıp gelen küçük bir dere vadisinde, oldukça geniş bir alana kurulmuş. Çoğunlukla evler iki katlı. Bazıları verandalı, güzel merdivenlerle çıkılan Avrupa evleri tipinde. Bundan anlaşıldığına göre Keskin'in büyük çoğunluğunu Rumlar oluşturuyormuş. Çoğu büyük ticaretle uğraşıyorlarmış ve oldukça da varlıklıymışlar. Keskin,

Rum metropoliteninin merkezi. Ama artık «merkeziymiş» demek daha doğru. Çünkü Türk-Rum savaşı her şeyi altüst etmiş, her yerde olduğu gibi tüm erkekler askere gitmişler. Ticaret Rumların elinden alınmış, öldürülerek, zorla el konarak, istimlâk edilerek, v.s...”[xi]

Frunze, bu zor koşullara karşın Pontos direnişinin devam ettiğinin altını çizer: Ama yine de geride kalan büyük bir bölüm, Yunanlılarla savaşın bitmesine değin dövüşmeye devam etmeyi tasarlayarak inatla sürdürüyorlarmış direnişlerini.[xii]

Ukraynalı Devrimci Mareşal Frunze, gördüklerini satır satır kaydeder. O Pontos Soykırımın tanığıdır. Bakıyorum, üstü açık arabalarda siyahlara bürünmüş kadın figürleri oturuyor ve yatıyor. Aralarında çocuklar da var. Kadınların da, çocukların da giyimleri çok kötü; soğuktan titriyorlar. Gerideki arabalara bakıyorum, arabalardan birinin arkasından yürüyen bir asker, yırtık pırtık giysiler içindeki bir kız çocuğunu kaldırıp arabaya oturtuyor. Kızcağızın her yeri soğuktan morarmış, tüm vücudu titriyor. Başını arabada bir eleğin altına gizlemeye çalışıyor. Şaşkınlık içinde ne olduğunu soruyorum Binbaşya. O şöyle açıklıyor: “Haydutların ailelerini götürüyorlar. Onları Amasya’ya yerleştirecekler.”[xiii]Yerel yöneticiler, Pontos halkının ölüm yoluna çıkarılmasının tanığı Frunze’ye, suçluların Pontos halkı olduğuna inandırmaya çalışırlar, Askerler ve Türk köylüleri öylesine kinle doluydular ki, yöneticiler ne emir verirse versin yine de şiddetten vazgeçmiyorlarmış. Ayrıca son zamanlarda Samsun sancağındaki topraklar Rum eşkiyalarının vahşetiyle çalkalanıyormuş yeniden. “Rum çeteleri Türk köylerini yakıyor, Samsun - Ankara yolunda sık sık baskınlar yapıyor, hemen her gün birkaç asker öldürüyorlar ve korkunç bir faaliyet gösteriyorlar, diye anlattı Mutasarrıf. Bu durum üzerine kesin tedbirler alınarak, bütün Rum halkını ülkenin içlerine gönderip yerleştirmeye, karar vermişler.”[xiv][lxxviii]Yerleştirmeyi öldürmek olarak okumakta sakınca yoktur.

Frunze’nin şu satırları Pontos Soykırımına dair hiçbir tereddüde yer bırakmaz: “Samsun, Sinop ve Amasya’da yaşayan 200 bin Rum’dan yalnızca dağlarda dolaşan birkaç çete kaldı. Yaşlılar, kadınlar ve çocukların hemen hepsi ülkenin başka yerlerine, Diyarbakır, Harput,

Konya bölgelerine göç ettiler [burayı sürgün olarak okumak gerek]. Bunlar öyle bir zamanda ve öylesine yokluk içinde gittiler ki, yeni yerlerinde yoksulluk ve kölelik hayatı yaşayan, sürünen bütün bu kitleden birkaç bin kişinin bile sağ kalmadığını söylemek mümkün.”[xv]

“Bu yol tüm yaşantım boyunca belleğimden çıkmayacaktır hiçbir zaman. 30 km yol boyunca aralıksız olarak cesetlerle karşılaştık hep. Ben yalnız başıma 58 tane saydım. Çoğu zorbalığın ve şiddetin izlerini taşıyordu. Bir yerde güzel bir kız cesediyle karşılaştık. Başı kesilmiş ve elinin yanına konmuştu. Bir başka yerde çok güzel bir başka kız cesedi daha; 7-8 yaşlarında, sarı saçlı, yalınayak, sırtında yalnız eski bir gömlek bulunan bir kız cesedi... Kız anlaşılana ağlamış; yüzünü toprağa gömmüş yatmış. Askerin süngüsüyle de yere öylece mihlanmış.”[xvi]

Frunze, yolculuğunu bu satırlarla noktalar, Aralov da anılarında bu kırımların tanıklığını yapar. Buna rağmen Sovyet yöneticileri Bolşevikler maddi ve manevi yardımlarını bu yapılardan esirgemezler.

Dipnotlar:

[i]

Falih Rıfki Atay, Çankaya, Bates, 1980. S 164

[ii]

Ancak, Kemalist hükümet Bolşeviklere casuslukla karşılık vermiştir. 21 Nisan 1922’de Moskova’daki Kemalist büyükelçiliğin dört çalışanı, iki Rus vatandaşından gizli Sovyet belgeleri almaya çalışırken yakalanıp tutuklandı. 10 Mayıs 1922’de Dışişleri komiserliği, bu eylemin iki ülke arasındaki dostluğa ihanet sayarak, azmettirici saydığı Büyükelçi Ali Fuat’ı ve büyükelçiliğin dört çalışanını sınırdışı ederek karşılık verdi. İki ülke arasındaki diplomatik

ilişkilerin en azından geçici olarak feshedilmesini beklenebilir, ancak böyle olmadı... 11 Mayıs'ta Sovyet Dışişleri komiser vekili L. Karahan, Sovyet dostluğuna verilen zarardan öfke duymasına rağmen Aralov'a telgraf çekerek ittifakın devam ettiğini bildiriyordu. Telgrafta, bir taraftan Sovyet otoritelerinin cömertliğini, diğer taraftan da Kemalistlerin nankörlüğünü vurguluyordu. "Birincisi: Enver'in Buhara'daki konuşması Müslümanlarca Ankara hükümeti ve M. Kemal'e destek olarak sayıldığından ve Enver'in kendisini Ankara'nın temsilcisi olarak tanıttığından, lütfen M. Kemal'den Mecliste konuşmasını veya basına bir bildiriye bulunmasını veya Ankara hükümetinin Enver'in Buhara'daki faaliyetlerine dair pozisyonunu belirlemek için bir yol bulmasını isteyiniz. İkincisi: Kendisine, Türkiye'ye yönelik dostça tutumumuzun değişmediğini ve Ankara hükümetinin, Türkiye ile dostane ilişkilerimizin, Türk büyükelçiliğindeki görevlilerin casusluğuna son verdiğimizden dolayı kesildiği sonucuna varması gerektiğini söyleyiniz. Ayrıca, Moskova olayını geride bırakmaya her an hazırız; fakat Türk elçilik görevlilerine Rusya'da casusluk yapma imtiyazını veremeyiz. Ali Fuat, 10 Mayıs'ta Moskova'yı terk etti. M. Kemal'e, Rusya hükümetinin, Ali Fuat'ın sınır dışı edilme duyurusunu, Rusya'dan geri çağırılması talebiyle birlikte iletiniz. Ali Fuat da dahil olmak üzere hiç kimse, ister bilerek, ister ihmalkârlık sonucu, Türkiye ile olan dostluğumuzu mahvedemez. Hem altın, hem de silah olarak sağladığımız yardım dostluğumuzun kanıtıdır; dostluğumuz Ali Fuat'ın ne o bavulu açmayı reddetmesi, ne de muhtemel bir çözüm hakkında tartışmayı reddetmesi ve kendisini ultimatolarla sınırlamasıyla tehlikeye atılamaz. Enver'e karşı bir Sovyet-Türk cephesinin varlığı bile, tek başına, Türklerle olan dostluğumuzun ne kadar güçlü olduğunun kanıtıdır. Lütfen M. Kemal'e, geçen yıl Türk ordusu Yunanların ilerleyişi karşısında geri çekildiğinde ve Türk hükümeti Ankara'yı boşalttığında, Enver'in Anadolu'ya girmesine izin vermediğimizi ve Ankara hükümetine karşı muhtemel bir fırsatçılığı önlediğimizi hatırlatınız. Bütün bu dönemlerde, gerçek dostluğun kanıtını sunan biz olduk. Ankara sadece iddialarda bulunuyor", Министерство иностранных дел СССР. Документы внешней политики СССР, Moskova (1961), (11.5.1922). Aktaran K. Fotiadis, Pontos Rumlarına Yönelik Soykırım, Belge Y. 2018,

K. Fotiadis, Pontos Rumlarına Yönelik Soykırım, Belge Y. 2018,

[iv]

Neoklis Sarris, Εξωτερική πολιτική και πολιτικές εξελίξεις στην πρώτη τουρκική Δημοκρατία, Atina (1992), s. 38-3. Aktaran K. Fotiadis, Pontos Rumlarına Yönelik Soykırım, Belge Y. 2018, Fotiadis ekler; N Sarris, bu bilgileri, Türkiye Genelkurmay Askerî Tarih Dairesi yayınlarından ve özellikle de Türk istiklal Harbi 1919-1923, c. 2, Ankara (1973) ve c. 7, Ankara (1975) kitabından edinmiştir. Ayrıca bu konuyu işleyen birçok yabancı kaynak da ekleyerek test eder.

[v]

Falih Rifkı Atay, Çankaya, Bates, 1980. S 264

[vi]

Osman Fikret Topallı Hatıratı, Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihinde Giresun, Hazırlayan Veysel Usta, Serander Yayınları, Temmuz 2011. Akt. Tamer Çilingir, Pontos Gerçeği, Belge Y. 2016 s 177-181

[vii]

S. İ. Aralov, Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları, çev. H. Ali Ediz, Burçak Y. 1967. s 59-60

[viii]

Ukraynalı Devrimci Lider Frunze'nin Türkiye Anıları Kasım 1921- Ocak 1922, çev. Ahmet

Ekeş, Cem Y. 1978 s18-19

[ix]

Behiç Erkin, Hatırat, haz. Ali Birinci, TTK, 2011, s 192

[x]

Ukraynalı Devrimci lider.... s 107-108

[xi]

Ukraynalı Devrimci lider.... s 65

[xii]

Ukraynalı Devrimci lider.... s 108

[xiii]

Ukraynalı Devrimci lider.... s 108

[xiv]

Frunze, Toplu Eserler, Cilt I, Sahife 274-351. aktaran Aralov ... s 60

[xv]

Ukraynalı Devrimci lider.... s 107

[xvi]

Ukraynalı Devrimci Lider... s 111-112

Diğer Yazıları: <https://tarihvetoplumlar.com/sait-cetinoglu/>